

Kazimierz J. Pawelec

Kontrowersje wokół przestępstwa ucieczki przed policyjnym pościgiem – art. 178b Kodeksu karnego.

Artykuł polemiczny

Streszczenie

Wprowadzony ustawą z dnia 23 marca 2017 r. przepis art. 178b *Kodeksu karnego* wywołuje spory, zarówno co do zasadności wprowadzenia do prawa karnego nowego występku, jego zgodności z ustawą zasadniczą, jak też jego praktycznej celowości. Niniejszy artykuł zawiera szczegółową, krytyczną analizę wskazanego występku. Autor przedstawia argumentację, uzasadniającą, że nowouchwalony przepis jest zbędny, niezgodny z Konstytucją, a jego praktyczne stosowanie wywoła liczne spory, których rozstrzygnięcie powinno zostać oddane Trybunałowi Konstytucyjnemu. Zwraca uwagę, że podstawowym problemem będzie tu określenie *zamiaru sprawcy*, którego nie będzie można domniemywać, ale trzeba go będzie oprzeć na rzetelnie zgromadzonych dowodach. Dlatego autor przewiduje, że art. 178b k.k. stanie się przepisem martwym.

Słowa kluczowe

Ucieczka z miejsca przestępstwa drogowego, ucieczka przed policyjną kontrolą, wina umyślna, zamiar bezpośredni, zamiar ewentualny, pośrednie zagrożenie bezpieczeństwa, zakaz dostarczania dowodów przeciwko sobie, zasada określoności przestępstwa.

* * *

Ustawą z dnia 23 marca 2017 r.¹ dodany został do rozdziału XXI *Kodeksu karnego* nowy przepis art. 178b, penalizujący ucieczkę kierującego pojazdem przed policyjnym pościgiem. Przepis ten obowiązuje od dnia 1 czerwca 2017 r. Jego uchwaleniu towarzyszyła duża wrzawa, jak też ogromny entuzjazm. Tymczasem minął rok obowiązywania nowego przestępstwa, ponoć skierowanego przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji, a o osiągniętych sukcesach brak informacji. Po prostu zaległa wstydliva cisza, będąca niejako odpowiedzią na wiele głosów krytycznie oceniających wprowadzenie do *Kodeksu karnego* nowego przestępstwa, jako rzecz zupełnie niepotrzebną, wątpliwą w zakresie jej konstytucyjności, a co

Dr Kazimierz J. Pawelec, adwokat, Izba Adwokacka w Warszawie, wykładowca na Wydziale Nauk Ekonomicznych i Prawnych Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach.

¹ Dz. U. z 2017 r., poz. 966.

także ważne – wywołującą poważne spory co do istoty oraz jego zawartości merytorycznej.

I tak, M. Budyn-Kulik² twierdziła, że rodzajowym przedmiotem ochrony bezpieczeństwa w komunikacji jest usankcjonowanie możliwości przeprowadzenia kontroli, co wprost wynika z treści art. 5 ust. 1 ustawy z dnia 20 czerwca 1997 r. – *Prawo o ruchu drogowym*³. Jednakże autorka ta obiektywnie stwierdziła, że indywidualnym przedmiotem ochrony jest tu raczej porządek publiczny. Dlatego przestępstwo z art. 178b k.k. określiła jako polegające na narażeniu na niebezpieczeństwo abstrakcyjne. Szkoda jednak, że nie przedstawiła jakiegokolwiek uzasadnienia swojego poglądu.

Z kolei B. Grzegorz⁴ uznał, że przedmiotem ochrony art. 178b k.k. jest wyłącznie sprawność instytucji uprawnionych do kontroli ruchu drogowego. Jego zdaniem, dopiero w dalszej perspektywie można mówić o ochronie stanu określanego jako bezpieczeństwo w komunikacji, który mają zapewnić czynniki kontrolne, a które należy utożsamiać z brakiem zagrożeń dla tak fundamentalnych dóbr, jak życie, zdrowie czy mienie.

Poglądy zaprezentowane przez wskazanych autorów sprawiają wrażenie, jakby komentowali zupełnie inny przepis, uznając, że przestępstwo z art. 178b k.k. może być popełnione z winy umyślnej, zarówno z zamiarem bezpośrednim, jak też ewentualnym. Wydaje się, że nie dostrzegli konstrukcji tego przepisu, wybitnie niedoskonałej, z jednej strony określającej powinności osób sprawujących kontrolę ruchu drogowego, a z drugiej – dyrektywy art. 74 § 1 k.p.k., pozwalającej na zachowanie przez sprawcę każdego przestępstwa *incognito*, za wyjątkiem czynności wskazanych w art. 74 § 2 k.p.k., które mogą powodować wyłącznie zastosowanie przymusu, ale bezsankcyjnego, z uwagi na treść zasady *nemo se ipsum accusare tenetur*. Zauważyć bowiem trzeba, że osoba chcąc uniknąć kontroli (co zostało sprecyzowane w art. 178b k.k.) może zmierzać do nieujawnienia popełnionego przez siebie przestępstwa, a zatem unikanie takiej kontroli stanowi realizację jej prawa do obrony. Dlatego trudno mówić, że popełniła ona przestępstwo określone w art. 178b k.k., gdyż – wedle norm konstytucyjnych – jej zachowanie stanowiło realizację prawa do obrony, której nie można w żaden sposób ograniczać. Jednakże tego rodzaju zachowanie, czyli podjęcie ucieczki w celu uniknięcia kontroli, powinno – i może – w razie zaistnienia przestępstwa z art. 173, 174 czy 177 k.k., stanowić istotną okoliczność wpływającą na wymiar kary. W tej materii aktualność zachowało dotychczasowe orzecznictwo, jak też poglądy doktryny. Można z pełną odpowiedzialnością stwierdzić, że w warunkach określonych w art. 178b k.k. ucieczka kierującego przed policyjną kontrolą może być połączona z wywołaniem

² M. Budyn-Kulik, (w:) *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, pod red. M. Mozgawy, Lex/el 2017.

³ Tekst jedn. Dz. U. z 2017 r., poz. 1260 ze zm.

⁴ B. Grzegorz, (w:) *Kodeks karny. Część szczegółowa*, t. II., Część I., Komentarz do art. 117–211a, red. W. Wróbel, A. Zoll, WPK 2017.

potencjalnego, ale realnego, niebezpieczeństwa dla innych osób – nie tylko ścigających funkcjonariuszy. Istotny jest motyw wskazanej ucieczki, którym niewątpliwie nie może być wcześniejsze popełnienie czynów z rozdziału XXI *Kodeksu karnego* albo innych przestępstw, niezwiązanych z godzeniem w bezpieczeństwo ruchu drogowego.

Niewątpliwie motywem podjęcia ucieczki przed policyjnym pościgiem może być chęć ukrycia tożsamości, ale nie z powodu popełnionego wcześniej przestępstwa lub wykroczenia. Dlatego bardzo istotne dla oceny sprawy będą miały ustalenia faktyczne. Przy ocenie zachowania się sprawcy musi zostać odrzucony wszelki automatyzm, czy tzw. *myślenie życzeniowe*. Ważne natomiast będzie precyzyjne ustalenie jego zamiaru. Owo ustalenie niewątpliwie nie będzie mogło opierać się na domniemaniach, przypuszczeniach, czy przyjętych założeniach. Warto zwrócić uwagę, że ze względu na zasadę *nemo se ipsum accusare tenetur*, nawet sam fakt pozbawienia sprawcy uprawnień do kierowania pojazdami mechanicznymi będzie determinował niemożność pociągnięcia go do odpowiedzialności karnej z art. 178b k.k. Dlatego też analizowany przepis, w zakresie jego praktycznego stosowania, będzie źródłem wielu nieporozumień i rozbieżności w orzecznictwie oraz poglądów w doktrynie⁵.

Jego zastosowanie będzie się ograniczało do elementów związanych z kwestiami czysto formalnymi, będącymi takimi samymi wykroczeniami, z reguły nie mającymi wielkiego związku z przestrzeganiem zasad bezpieczeństwa w ruchu drogowym (przykładowo – kierowanie pojazdem bez ważnego dowodu ubezpieczenia, bez dokumentów, z wadliwie działającym układem wydechowym, wywołującym nadmierny hałas czy zadymienie itp.). Piszący te słowa absolutnie nie zgadzają się z poglądami przytoczonych wcześniej autorów, że występki z art. 178b k.k. może być popełniony również z winy umyślnej w zamiarze ewentualnym. Jego konstrukcja jednoznacznie wskazuje na zamiar *bezpośredni*. Art. 178b k.k. jest więc przestępstwem kierunkowym. Może ono być traktowane jako zbliżone do czynu z art. 180a k.k. Uznanie go za *delictum proprium* nie znajduje jakiegokolwiek uzasadnienia⁶.

Tym samym nie mogą być uznane za trafne argumenty projektodawców komentowanego przepisu, którzy przyjęli dowolne założenie, że kontynuowanie jazdy i ucieczka przed organem kontrolującym ruch drogowy w każdym przypadku potencjalnie może prowadzić do zagrożenia ruchu, chociażby pośredniego. To ostatnie określenie, czyli „zagrożenie pośrednie” nie jest znane prawu karnemu.

⁵ Por. K. J. Pawelec, *Sprowadzenie niebezpieczeństwa w ruchu drogowym*, Warszawa 2017, s. 134–139 oraz podana tam literatura i orzecznictwo.

⁶ Por. K. J. Pawelec, (w:) K. J. Pawelec (red.), T. Diupero, M. Pawelec, *Rekonstrukcja wypadków oraz innych zdarzeń drogowych*, Warszawa 2018, s. 75.

Przepis art. 178b k.k., chociaż umieszczony w rozdziale XXI *Kodeksu karnego*, wcale nie musi stać na straży bezpieczeństwa ruchu w stopniu porównywalnym (przykładowo) do artykułów 173, 174, 177, 178a § 1, 179 czy art. 180 k.k. Jest on regulacją *sensu stricto* porządkową, poprawiającą policyjne statystyki, chociaż może w praktyce okazać się regulacją prawie martwą. Jest to przepis zupełnie niepotrzebny, gdyż jego funkcje realizuje art. 42 § 2 *Kodeksu wykroczeń*, zaś art. 178 k.k. stanowi *lex specialis*. Dlatego zakłóca on aksjologię przestępstw stypizowanych w rozdziale XXI *Kodeksu karnego*. Mało tego – jego redakcja razi błahkietowością, toteż rozstrzygając sprawy osób oskarżonych o ten czyn, sądy będą musiały dokonywać wykładni tego przepisu w realiach konkretnych spraw. Nie będzie możliwy arbitralny wybór jednej z interpretacji, ale potrzebne będzie przedstawienie przez dokonującego wykładni argumentów, przemawiających – jego zdaniem – za takim, a nie innym wyborem⁷.

Jeśli jednak takiego uzasadnienia nie będzie można przedstawić, lub równie uzasadnione będą różne sposoby wykładni, wówczas będzie to stanowiło sygnał, że dany przepis może naruszać konstytucyjne zasady gwarancyjne, właściwe dla prawa karnego, w szczególności zasadę ustawowej określoności (art. 42 ust. 1 Konstytucji RP). To zaś z kolei uzasadniałoby przekazanie do Trybunału Konstytucyjnego pytania prawnego o zbadanie konstytucyjności takiego przepisu. W przypadku art. 178b k.k. tego rodzaju wystąpienie wydaje się nieodzowne.

Bibliografia

1. Budyn-Kulik, M. (2017). (w:) *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, pod red. M. Mozgawy, Lex/el.
2. Grzegorz, B. (2017). (w:) *Kodeks karny. Część szczególna*, t. II., Część I., Komentarz do art. 117–211a, pod red. W. Wróbla i A. Zolla, WPK.
3. Pawelec, K., J. (2018). (w:) K. J. Pawelec (red.), T. Diupero, M. Pawelec, *Rekonstrukcja wypadków oraz innych zdarzeń drogowych*, Warszawa.
4. Pawelec, K., J. (2017). *Sprowadzenie niebezpieczeństwa w ruchu drogowym*, Warszawa.
5. Tuleya, I. (2017). (w:) *Praktyczny komentarz do zmian procedury karnej*, red. W. Cieślak, K. J. Pawelec, I. Tuleya, M. Gabriel-Węglowski, Warszawa.

* * *

⁷ Por. wyrok SN z dnia 15 listopada 2013 r., sygn. II KK 6/12, OSNKW 2013, nr 5, poz. 39; I. Tuleya, (w:) *Praktyczny komentarz do zmian procedury karnej*, red. W. Cieślak, K. J. Pawelec, I. Tuleya, M. Gabriel-Węglowski, Warszawa 2017, s. 608–611 oraz podane tam orzecznictwo i literatura.

Controversies over the offence of flight from police chase – art. 178b of *Penal Code*. Polemic article

Abstract

The regulation of art. 178b of the *Penal Code* introduced by the Act of 23 March, 2017, generates disputes over the validity of introducing a new misdemeanour to the penal code, its consistency with the basic law as well as practical expediency. The present paper is an in-depth critical analysis of the misdemeanour in question. The author argues that the newly adopted provision is superfluous, inconsistent with the Constitution, and its practical application will raise many disputes whose resolution should be settled by the Constitutional Tribunal. The author emphasises the definition itself of the *perpetrator's intent* will be a crucial issue, which shall not be based on presumption but on the fairly collected evidence. For these reasons the author predicts that art. 178b of the *Penal Code* will remain dormant.

Key words

Flight from road traffic scene, flight from police check, intentional guilt, direct intent, conceivable intent, safety indirect threat, interdiction to provide evidence against oneself, principle of legality of criminal offences.

